

**Bil Addysg Drydyddol ac Ymchwil (Cymru)
Pwyntiau cychwynol i'r Pwyllgor Plant, Pobl Ifanc ac Addysg
Tachwedd 2021**

Mae UCAC yn undeb sy'n cynrychioli athrawon, arweinwyr ysgol, tiwtoriaid a darlithwyr addysg bellach ac addysg uwch ledled Cymru.

Rydym yn ddiolchgar am y cyfle i gyflwyno'r pwyntiau cychwynol hyn i'r Pwyllgor cyn y sesiwn dystiolaeth lafar ar 9 Rhagfyr. Byddwn yn cyflwyno tystiolaeth ysgrifenedig lawnach fel rhan o ymgynghoriad y Pwyllgor erbyn y dyddiad cau ar 17 Rhagfyr.

Dosbarthiadau chwech mewn ysgolion

Rydym wedi mynegi pryderon sylweddol mewn ymgynghoriadau blaenorol ynghylch y pwerau pellgyrhaeddol fydd gan y Comisiwn mewn perthynas ag ad-drefnu darpariaeth chweched dosbarth, ac mae ein pryderon am y mater hwn yn parhau.

Rydym yn derbyn yn llwyr mai un o brif amcanion y Comisiwn yw creu sector trydyddol mwy cydlynus. Fodd bynnag, teimlwn yn gryf bod angen cydnabod nad yw dosbarthiadau chwech yn sefydliadau ynysig y mae modd dod i benderfyniadau yn eu cylch dim ond yng nghyd-destun addysg drydyddol. Mae dosbarthiadau chwech yn rhan o sefydliadau ehangach, ac er bod trefn wahanol ar gyfer cyllido addysg oedran orfodol ac addysg ôl-16, mae cydberthynas creiddiol rhwng dosbarthiadau chwech a gweddill yr ysgol y maent yn rhan ohoni.

Nid ydym o'r farn mai'r Comisiwn fyddai yn y lle gorau i wneud penderfyniadau ynghylch dosbarthiadau chwech a allai effeithio ar natur a chynnaladwyedd y ddarpariaeth oedran ysgol orfodol.

Mae'r pryder hwn yn arbennig o gryf yng nghyd-destun addysg cyfrwng Cymraeg, gan mai dosbarthiadau chwech yw'r unig sefydliadau sy'n darparu

addysg cyfrwng Cymraeg mewn sefydliad cyfrwng Cymraeg, hynny yw, parhad o'r model trochi, sy'n fethodoleg mor effeithiol ar gyfer datblygu sgiliau ieithyddol, beth bynnag yw'r pynciau a astudir. Mae hyn yn dal i fod yn wir er gwaethaf cynnydd calonogol yn y ddarpariaeth Cymraeg a dwyieithog mewn colegau addysg bellach.

Mae'r defnydd o'r ymadrodd 'Rhesymoli darpariaeth chweched dosbarth' ('Rationalisation of sixth form provision') wrth wneud newidiadau i'r Ddeddf Safonau a Threfniadaeth Ysgolion (Cymru) 2013, wrth drafod darpar-bwerau Comisiwn, yn gwneud dim i leihau'r amheuon ynghylch y bwriad i drosglwyddo darpariaeth i'r sector addysg bellach.

Corff llywodraethu ysgolion – dyletswyddau

Erbyn ein tystiolaeth lafar, a'n tystiolaeth ysgrifenedig lawn, byddwn wedi cael cyfle i ymchwilio ymhellach i'r maes hwn. Ond nodwn yma bryder cychwynnol ynghylch dyletswyddau 'cyrff llywodraethu' mewn perthynas â dosbarthiadau chwech – a p'un ai oes eglurder llwyr ynghylch ai corff llywodraethu'r ysgolion unigol sydd dan sylw, neu a oes cyfrifoldebau ar awdurdodau lleol yn y cyd-destun hwn. Mi fydd yn bwysig bod eglurder llwyr ym mhob achos, a bod y gofynion yn gydnaws â, ac yn rhesymol mewn perthynas â natur y corff.

Y Gymraeg a'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol

Unwaith eto, byddwn yn ymhelaethu ar y pwynt hwn yn nes ymlaen yn y broses. Fodd bynnag, mae rôl y Comisiwn mewn perthynas â'r Gymraeg, a hyrwyddo addysg ac ymchwil cyfrwng Cymraeg yn gwbl allweddol i nod Llywodraeth Cymru i gyrraedd miliwn o siaradwyr Cymraeg erbyn 2050. Bydd angen i'r gwaith hyn fod yn gwbl ganolog i'r Comisiwn, yn strategol ac yn rhagweithiol.

Rydym yn croesawu'r ffaith bod 'Hybu addysg drydyddol drwy gyfrwng y Gymraeg' yn un o ddyletswyddau strategol y Comisiwn – er y nodwn mai at addysg yn unig y mae'r cyfeiriad, ac nid at ymchwil (a oes rheswm penodol dros hynny?). Rydym yn awyddus i sicrhau bod darpariaethau'r Bil yn briodol o ran lefel yr her a'r cyfrifoldeb – ac yn benodol bod digon o eglurder ar

wyneb y Bil, yn hytrach na dibynnu ar wybodaeth yn y Memorandwm Esboniadol neu'r Asesiad Effaith ar y Gymraeg.

Gofynnwn a oes angen darpariaethau sy'n ymwneud â strwythur ac aelodaeth y Comisiwn (Atodlen 1) sy'n sicrhau lle a sylw i'r Gymraeg? A oes angen ffurfioli'r berthynas gyda'r Coleg Cymraeg Cenedlaethol ar wyneb y Bil – heb gyfyngu mewn unrhyw ffordd ar ryddid y Coleg i weithredu?

Partneriaeth Gymdeithasol a Gwaith Teg

Gan nad yw'r Bil Partneriaeth Gymdeithasol a Chaffael Cyhoeddus wedi dod i fodolaeth eto, teimlwn y dylai'r Bil hwn sicrhau cyfeiriadau priodol at rôl ganolog gweithio mewn, a hyrwyddo partneriaeth gymdeithasol a gwaith teg a hynny ar wyneb y Bil. Gallai hyd yn oed fod yn un o'r Dyletswyddau Strategol; mi fyddai hynny'n gydnaws â bwriad ac uchelgais Llywodraeth Cymru yn y maes hwn.

Aelodaeth y Comisiwn

Rydym yn bryderus dros ben ynghylch rhai agweddau o aelodaeth y Comisiwn (Atodlen 1).

Nid yw'n glir beth yw pŵer a dylanwad aelodau cyswllt – heblaw am y ffaith nad ydynt yn gymwys i bleidleisio yn unrhyw drafodion y Comisiwn.

Pryderwn y gallai bod cyn lleied â dau aelod cyswllt yn cynrychioli'r gweithlu – un i gynrychioli'r gweithlu addysg drydyddol 'academaidd' a'r llall i gynrychioli'r gweithlu addysg drydyddol 'anacademaidd'. Mae'n anodd dirnad sut y bydd modd i'r unigolion hyn gynrychioli ystod mor eang, niferus ac amrywiol o'r gweithluoedd, yn pontio o leiaf pum sector gwahanol. Rydym yn teimlo bod y trefniant yn gyfan gwbl annigonol ac y dylid cynyddu'r nifer o lefydd wedi'u gwarantu er mwyn sicrhau cynrychiolaeth briodol.

Ymhellach, mae gennym bryder ynghylch rôl Gweinidogion Cymru yn y 'penodiadau' hyn.

Yn yr un modd, pryderwn fod y gynrychiolaeth ar gyfer dysgwyr yn annigonol. Nid yw'n bosib i un dysgwr gynrychioli safbwyntiau dysgwyr ar draws holl rychwant darpariaeth drydyddol. Unwaith eto, gofynnwn am ystyriaeth i godi'r lleiafswm o niferoedd sydd wedi'u gwarantu.